

Л. О. Савенкова. – К. : КДЕУ, 1997. – 226 с.

6. Шепеленко Т. Л. Формирование коммуникативных умений студентов экономического университета в процессе изучения психолого-педагогических дисциплин : дис. ... канд. пед. наук : 13. 00.01 / Т. Л. Шепеленко ; – К., 1998. – 221 с.

The analysis of professional activity of young teachers allows to make a conclusion that its connection with the insufficient efficiency of practical direction of students study, level of the development of their communicative skills doesn't correspond to modern demands. The essence and content of communicative skills of the future teachers are defined, pedagogical conditions of development of communicative skills of the future teachers in the process of studying pedagogical disciplines are determined, criteria and indicators levels of development of communicative skills of the future teachers are specified; activity of pedagogical conditions of development of communicative skills of the future teachers in the process of studying pedagogical disciplines are checked.

Keywords: communicative skills; criteria, indicators.

Отримано 25.2.2012

УДК 37.013.42

Н.О. Шпиг

ІНТЕГРАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

У статті розкривається зміст поняття "кооперативне навчання". Автор визначає інтеграцію технології кооперативного навчання як педагогічну умову забезпечення ефективності процесу формування готовності майбутніх соціальних педагогів до діяльності в громадських організаціях.

Ключові слова: готовність, соціальний педагог, громадська організація, кооперативне навчання.

Актуальність дослідження. Формат функціонування сучасних

соціально-спрямованих громадських організацій (ГО) вказує на взаємозалежність різних аспектів їх життєдіяльності. Ефективність функціонування ГО, насамперед, залежить від конструктивної взаємодії їх працівників. Саме тому, на нашу думку, у процес підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО доцільно інтегрувати кооперативну технологію навчання, яка наближує формат підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної роботи до діяльності працівників ГО.

Аналіз публікацій і досліджень в яких започатковано розв'язання даної проблеми.

Дослідженню різноманітних аспектів кооперативного навчання присвячені наукові доробки вітчизняних та зарубіжних дослідників. Родоначальником кооперативного навчання є Е. Аронсон, який розробив один з його видів та назвав пилкою. Прикладом реалізації кооперативного навчання у вітчизняній педагогічній думці є, зокрема, педагогічний підхід А. Макаренка [1]. Провідні засади методики кооперативного навчання в освіті досліджені О. Пришляк [3], базові компоненти кооперативного навчання узагальнив В. Стрельников [4], специфіку організації навчальної діяльності студентів на засадах кооперативного навчання в процесі їх підготовки до реалізації соціально-педагогічної діяльності в сільській місцевості обґрунтував О. Межирицький [2], кооперативне навчання в контексті засобів ефективної соціальної адаптації учнів висвітлене О. Сурженком [5]. При цьому варто зауважити, що спеціальних наукових праць присвячених дослідженню особливостей впровадження технології кооперативного навчання у процес фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО не здійснювалося.

Формулювання цілей. Мета статті полягає в тому, щоб розкрити особливості інтеграції технології кооперативного навчання в процес формування готовності майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО.

Виклад основного матеріалу. Активізація процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО шляхом інтеграції в нього технології кооперативного навчання, що якнайбільшою мірою відповідає характеру діяльності колективу ГО виступає однією із визначених нами педагогічних умов формування готовності майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО.

Сучасна вітчизняна наукова думка характеризується підвищеним інтересом до дослідження різноманітних аспектів кооперативного навчання. Що ж до трактування поняття "кооперативне навчання", то позиції дослідників відзначаються як певною однотайністю, так і специфікою тлумачень. Розглянемо кілька наукових позицій щодо визначення поняття "кооперативне навчання".

Зокрема, О. Пришляк тлумачить поняття "кооперативне навчання" як навчальну технологією, що дозволяє студентам взаємодіяти один з одним, навчаючись, накопичуючи досвід та практикуючи свої вміння у малих групах. Навчання в малих групах, на думку авторки, включає в себе певні елементи, що збільшують потенціал кожного учасника та змушують групу діяти як єдине ціле до досягнення поставленої мети [3, с. 220].

Дуже важливою в аспекті нашого дослідження є думка О. Сурженко про сутність кооперативного навчання, яке дослідник конкретизує у такий спосіб: особлива форма роботи в невеликих групах, яка активізує соціальні процеси під час навчання [5, с. 152]. Ми підтримуємо позицію науковця, який зазначає, що кооперативне навчання є свого роду синонімом поняття "соціальне навчання". Це обґрунтовує необхідність надання провідного значення технології кооперативного навчання у процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО.

Впровадження технології кооперативного навчання в ході експериментальної роботи щодо формування готовності майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО, ми вважаємо доцільним, насамперед, в рамках ряду професійно-зорієнтованих навчальних дисциплін, надто: "Вступ до спеціальності", "Основи проектної діяльності", "Основи соціально-педагогічного тренінгу", "Організаційно-правові основи діяльності громадських організацій", "Методика громадянської освіти", "Технології соціально-педагогічної роботи з різними соціальними групами" та ін. Особливість побудови навчально-виховного процесу на засадах технології кооперативного навчання, яка сприяє формуванню індивідуальної відповідальності кожного студента та вдосконалює здатність кожного працювати в команді, позитивно впливає на підготовку майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО. Адже завдання кожного майбутнього соціального педагога у процесі його підготовки до роботи в соціально-спрямованих ГО, полягатиме у засвоєнні необхідних знань про діяльність ГО, формуванні потрібних для ефективного функціонування в ГО умінь. Вся команда повинна бути поінформованою про досягнення товаришів, зацікавленою в засвоєнні інформації кожним її членом, адже успіх команди обумовлюється внеском кожного. В основу роботи команд (навчальних груп) були покладені такі основні принципи технології кооперативного навчання:

1) застосування "нагород" (*team rewards*) – за виконання одного для всієї групи завдання команда одержує спільні для всіх бали, певні заохочення – сертифікати, подяки тощо; важливо, що при цьому команди не змагаються між собою, а створюють кооперативне, а не

конкурентне середовище, адже всі команди можуть мати різний рівень підготовки та різний час виконання;

2) індивідуальної відповідальності (*individual accountability*) кожного студента – успіх усієї групи залежить від роботи кожного її члена; що спроможне стимулювати майбутніх соціальних педагогів спостерігати за навчальною діяльністю один одного і всієї команди, надавати допомогу партнерам задля того, щоб кожний засвоїв і зрозумів матеріал, був готовим до будь-яких перевірок – тестування, контрольних робіт, які пропонуються як групі в цілому, так і кожному студенту нарізно;

3) рівних можливостей для кожного студента досягти успіху – кожний студент заробляє для своєї групи бали, поліпшуючи свої власні попередні результати. Останні порівнюються не з результатами інших студентів, а із власними [2].

Детально висвітливо деякі аспекти інтеграції технології кооперативного навчання у процес експериментальної підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО.

На основі використання технології кооперативного навчання відбувалося оволодіння студентами знаннями та уміннями щодо соціального проектування в рамках навчальної дисципліни "Основи проектної діяльності". Так, майбутні соціальні педагоги виконуючи завдання щодо визначення проблематики соціального проекту (в тому разі, і в межах ГО), об'єднувались у пари та визначались із актуальною соціальною проблемою, вирішення якої становить сферу компетенції соціального педагога. Подальша робота передбачала об'єднання майбутніх соціальних педагогів у четвірки. Працюючи у четвірках, учасники обговорювали можливі шляхи вирішення запропонованих у діадах соціальних проблем сучасності. Далі обговорення продовжувалось у колі, коли вся група могла обрати пріоритетний шлях вирішення існуючої соціальної проблеми. Після чого студенти знову об'єднувались у четвірки і кожна з них формулювала проблему власного проекту.

Виконання зазначеного завдання сприяло формуванню знань студентів про особливості проектної діяльності, розвитку їх гностичних умінь в аспекті аналізу та оцінки актуальних соціальних проблем, розвитку уміння конструктивно взаємодіяти в команді, налагоджувати ефективну комунікативну взаємодію тощо.

Ще одним прикладом інтеграції технології кооперативного навчання в процес підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО було проведення семінарського заняття з навчальної дисципліни "Основи соціально-педагогічного тренінгу" на тему "Корекція гніву та агресії у неповнолітніх клієнтів громадської організації". Для успішності проведення зазначеного заняття студенти

визначали чинники, що виступають провокаторами гніву та агресії. Безпосередньо на занятті, майбутні соціальні педагоги об'єднувались у команди за критерієм тотожності визначених подразників. Викладач, який виступав у якості тренера, презентував кілька нейтралізаторів гніву та агресії. Кожна команда обґрунтовувала можливість використання поданих нейтралізаторів відповідно до конкретних ситуацій прояву гніву та агресії. Та міні-група, представники якої були переконливішими й отримувала "винагороду".

Така діяльність майбутніх соціальних педагогів сприяла: розвитку їх комунікативних умінь; опануванню ними провідними активними методами групової роботи; формуванню таких важливих для діяльності в ГО професійно-особистісних якостей, як цілеспрямованість, емоційна врівноваженість, толерантність, креативність тощо.

Технологія кооперативного навчання була інтегрована нами і у зміст лекційних занять з навчальної дисципліни "Організаційно-правові основи діяльності громадських організацій". В рамках першої теми лекційного циклу "Громадські організації як активні суб'єкти процесу соціалізації" ми запропонували студентам об'єднатися у пари (діади), кожна з яких отримала інформаційне повідомлення про зміст діяльності соціально-спрямованих ГО в аспекті соціального виховання клієнтів. Після опрацювання інформації, майбутні соціальні педагоги об'єднувались у четвірки та ділились власною інформацією зі своїми колегами. Потім студенти доповідали всій групі про ту інформацію з життєдіяльності ГО, яку їм подали їх колеги з четвірки. Решта представників групи мали можливість формулювати питання для обговорення. В такому форматі проходило обговорення всіх запропонованих інформаційних повідомлень.

Зазначений підхід до організації лекційного заняття, активізував студентів, сприяв їх уважності один до одного, розвивав уміння правильно розподіляти час та виділяти головне, мотивував групу до постановки запитань, формував знання майбутніх соціальних педагогів про специфіку соціального виховання клієнтів соціально-спрямованих ГО.

На основі інтеграції технології кооперативного навчання, проводились також і практичні заняття з навчальної дисципліни "Організаційно-правові основи діяльності громадських організацій". На практичних заняттях здійснювалось формування не лише змістовної складової готовності майбутніх соціальних педагогів до діяльності в громадських організаціях, а ще й певною мірою відпрацьовувалась її мотиваційна, операційна та особистісно-вольова складові. Зокрема, в рамках семінарського заняття на тему "Фандрайзинг в діяльності громадських організацій" студенти

приймали участь у рольовій грі. Частина майбутніх соціальних педагогів виступала в ролі представників певної соціально-спрямованої ГО, інша – потенційних спонсорів ГО. Завдання полягало в отриманні представником соціально-спрямованої ГО ресурсної підтримки з боку спонсора. Задля цього майбутні соціальні педагоги мали відпрацювати в міні-групі стратегію залучення спонсорської підтримки, а потім засобами рольової гри продемонструвати "активний" фандрайзинг. Після програвання рольової ситуації студенти, не залучені до виконання рольової гри повинні були проаналізувати увесь процес спілкування від моменту призначення зустрічі із потенційним спонсором до отримання кінцевого результату, а саме: з яких позицій ("знизу", "згори", "спілкування на рівних") відбувалося призначення місця і часу зустрічі; як здійснювалася передача інформації: аргументування, взаєморозуміння, послідовність; як використовувались невербальні засоби спілкування; в чому проявлялись переконливість/непереконливість представника ГО; який допоміжний інструментарій був використаний представником ГО. Також, майбутні фахівці соціально-педагогічної діяльності повинні були проаналізувати психологічні механізми спонсорства і можливості їх використання у процесі оптимізації ресурсного забезпечення діяльності соціально-спрямованих ГО.

Застосування методу рольової гри сприяло формуванню комунікативних умінь майбутніх соціальних педагогів: здійснювати власну комунікативну презентацію як представника соціально-спрямованої ГО; формуванню умінь самоконтролю та самопізнання, розвитку цілеспрямованості, комунікабельності.

Ще одним прикладом використання технології кооперативного навчання в процесі вивчення навчальної дисципліни "Організаційно-правові основи діяльності громадських організацій" було виконання вправи "Стадії реалізації проекту", проведеної нами в рамках теми: "Технології розробки та написання проектів для громадських організацій". Виконання даної вправи передбачало вибір президії експертів у кількості 3-5 осіб та формуванні приблизно однорідних за кількісним показником міні-груп. Кожна команда (міні-група) отримувала бланк з переліком проектних завдань організаційного характеру. Виконання завдання полягало у необхідності аналізу та оцінки послідовності виконання конкретних завдань командної роботи над проектом. Експерти володіли правильною інформацією щодо послідовності виконання зазначених у переліку проектних заходів. Вони й здійснювали вибір відповідної міні-групи для реалізації проекту.

Виконання вправи "Стадії реалізації проекту" по-перше, активізувало всіх учасників заняття; по-друге, актуалізувало знання

студентів про особливості проектної діяльності; по-третє, стимулювало логічне мислення, уміння переконувати команду в доцільності пропонуваніх рішень, уміння об'єктивно оцінювати діяльність інших команд, уміння конструктивно співпрацювати в команді.

Інтеграція технології кооперативного навчання у процес підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО відбувалась і в умовах роботи наукового гуртка "Особливості функціонування соціального педагога в громадській організації". Під час участі в засіданнях наукового гуртка майбутні соціальні педагоги об'єднувались у міні-групи (трійки), кожна з яких отримувала своє завдання. На кшталт: визначити специфіку роботи соціального педагога ГО щодо формування толерантності дітей та підлітків; розкрити особливості діяльності соціального педагога ГО щодо формування правової культури підлітків; охарактеризувати зміст роботи соціального педагога ГО щодо формування основ здорового способу життя та ін. Кожна трійка протягом визначеного часу виконувала завдання, потім здійснювався перерозподіл трійок у такий спосіб, щоб до кожної потрапляв новий учасник. Новостворена трійка отримувала завдання із групи нового учасника. Такі зміни відбувались кілька разів, відповідно учасники міні-груп мали змогу опрацювати якнайбільше завдань. Подальша робота полягала в почерговій публічній аргументації представниками міні-груп думок щодо характеристики діяльності соціального педагога ГО в зазначених у завданнях напрямках.

Таким чином, майбутні соціальні педагоги розвивали уміння конструктивно взаємодіяти в нових командах, поповнювали знання про особливості функціонування соціального педагога в ГО тощо.

В процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО здійснювалась інтеграція технології кооперативного навчання і у факультативну роботу студентів. Зокрема, організація факультативного заняття на тему "Соціальне партнерство для соціально-спрямованих громадських організацій" потребувала об'єднання студентів у дві міні-групи, кожна з яких отримувала завдання щодо розробки проекту договору загальноосвітньої школи та соціально-спрямованої ГО в рамках їх партнерської діяльності над реалізацією програми профілактики насильства над дітьми в сім'ї. Перша група розробляла умови договору для загальноосвітньої школи, а друга – для соціально-спрямованої ГО. Подальша робота команд зводилась до повідомлень у групі результатів виконання завдання. Відповідно, перша команда презентувала умови договору для представників другої, які в свою чергу повинні були обґрунтувати джерела залучення необхідних для виконання таких умов договору

ресурсів і навпаки. Та команда, представники якої краще справились із виконанням завдання отримувала "винагороду".

Позитивний вплив факультативної діяльності на процес формування готовності майбутніх соціальних педагогів до функціонування в соціально-спрямованих ГО забезпечувався: урахуванням інтересів і пріоритетів професійної діяльності майбутніх фахівців соціально-педагогічної діяльності, поповненням багажу знань та умінь, що визначають специфіку діяльності соціально-спрямованих ГО; залученням студентів до здійснення наукових досліджень специфіки діяльності ГО в Україні й світі; формуванням мотиваційної спрямованості майбутніх соціальних педагогів до діяльності в соціально-спрямованих ГО; трансляцією досвіду життєдіяльності соціально-спрямованих ГО безпосередньо представниками ГО соціально-спрямованих; розвитком пізнавальних інтересів майбутніх соціальних педагогів та їх спрямованістю на самоосвіту.

Висновки. Інтеграція технології кооперативного навчання у процес формування готовності майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО спрямована на оптимізацію зазначеного процесу: підвищення їх мотиваційної спрямованості, формування відповідного комплексу знань та умінь, розвиток необхідних для професійної діяльності в ГО особистісно-вольових якостей.

Проте варто зазначити, що ефективність процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО забезпечується не лише впровадженням однієї охарактеризованої нами педагогічної умови, а потребує комплексного впровадження сукупності розроблених нами педагогічних умов. Подальша робота щодо формування готовності майбутніх соціальних педагогів до діяльності в ГО передбачає експериментальну перевірку ефективності впровадження розробленого комплексу педагогічних умов.

Список використаних джерел

1. Макаренко А.С. Педагогическая поэма / Антон Семенович Макаренко; предисл. А. Лиханова. – М. : Мол. гвардия, 1985. – 640 с. (Школьная библиотека)
2. Межирицький О. Я. Підготовка студентів до соціально-педагогічної діяльності в умовах сільської місцевості: дис. ... канд. пед. наук : 13. 00.05 / Межирицький Олександр Якович. – Луганськ, 2003. – 220 с.
3. Пришляк О. Ю. Кооперативна методика навчання в освіті / Оксана Юріївна Пришляк // Вимірjувальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах. – 2001. – № 1. – С. 220–223.
4. Стрельніков В. Ю. Cooperative learning – кооперативне навчання [Електронний ресурс] / В. Ю. Стрельніков – Режим

доступу:

<http://ukrcoop-journal.com.ua/2008-1/num/strelnikov1.htm>

5. Сурженко О. П. Кооперативное обучение – эффективное средство социальной адаптации учащихся в обществе / О.П. Сурженко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2011. – № 9 (220). – С. 151–155.

This article deals with the concept of “cooperative learning”. The author defines the integration of cooperative education technology as a pedagogical conditions for the provision of the process of forming readiness of future social workers for the activity in the non-governmental organizations.

Keywords: social workers, readiness, non-governmental organizations, cooperative learning.

Отримано 25.2.2012